

e.mail: v.bezgubenko@tneu.edu.ua

**Безгубенко-Гнатишин В.Ю., к.е.н., доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКІ
АСПЕКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

**Безгубенко-Гнатишин В.Ю., к.э.н., доцент кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ**

**ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ И ФИНАНСОВО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ
АСПЕКТЫ ПРИВАТИЗАЦИИ В УКРАИНЕ**

**Bezgubenko-Hnatyshyn V.Y., Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU**

**POLITICAL, LEGAL, FINANCIAL AND MANAGEMENT ASPECTS
OF PRIVATIZATION IN UKRAINE**

Важливою складовою ринкових перетворень, інструментом структурних змін та розвитку національної економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств, як очікувалося мав стати довготривалий та складний процес приватизації в Україні. Кардинальна зміна структури власності, зі зменшенням частки державної та збільшенням частки приватної власності, пошук ефективного власника, перехід від державного адміністрування до засад ринкового господарювання виявилася неоднозначним та часто суперечливим переплетенням політичних, правових, фінансово-економічних, соціальних, морально-психологічних та управлінських аспектів.

На приватизацію як «двигун українських реформ» покладались великі надії та очікування, які не були підтвержені фінансово-економічними та соціальними результатами. Всі об'єкти державної власності, які Україна отримала після розпаду СРСР до 2016 р. практично приватизовано. Тому в сучасних умовах приватизація перестала бути інструментом економічних реформ, перетворившись на метод залучення неподаткових надходжень до бюджету, подальшої олігархізації національної економіки.

Дослідженню процесів реформування відносин власності, в тому числі приватизації присвячені праці багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних учених. Так, зокрема, окремі аспекти приватизації розглядаються в роботах С. Білої, В. Гейця, Т. Воронкової, Я. Жаліла, С. Мочерного,

О. Пасхавера, О. Процків, О. Рудченка, О. Святоцького, В. Семенюк-Самсоненко, Л. Чуприни, А. Чухна та інших учених-економістів та практиків. Однак, за відсутності донині концепції, філософії та стратегії, в тому числі і фінансової стратегії приватизації в Україні, та їхні трансформації в умовах змінюваного внутрішнього та зовнішнього середовища, зокрема, політичних та військових загроз, не здійснюється оцінка ризиків, очікувань, результатів, ефектів та ефективності управлінських рішень.

При проведенні приватизації в Україні з 1992 р. до тепер, як на етапі сертифікатної, так і грошової приватизації суспільні інститути в умовах демократизації суспільного життя, розробкою фінансової концепції приватизації в Україні не займаються, як і не визначають їхньої фінансової, бюджетної та інвестиційної доктрини. В 2000 р. прийнята Державна програма приватизації на 2000–2002 рр. до якої було включено стратегічні галузі промисловості, сфера природних монополій, великі технологічні комплекси та інфраструктурні галузі. Метою державної програми приватизації на 2012–2014 рр. визначено сприяння оптимізації частки державного сектору за критерієм збільшення конкурентоспроможності та вивільнення держави від невласливих для неї функцій в умовах ринкової економіки. Для досягнення мети передбачено залучення до приватизації більш широкого кола державних об'єктів; спрощення процедур підготовки до приватизації об'єктів з метою скорочення витрат часу; введення спрощених способів продажу державних об'єктів, що не користуються попитом у потенційних покупців (у разі якщо об'єкти не продані із застосуванням інших конкурентних способів), зокрема через продаж шляхом зниження ціни до рівня фактичного попиту без обмеження мінімальної ціни продажу, дроблення пакетів акцій (менше 25% статутного капіталу акціонерного товариства) і продаж їх окремими лотами на фондових біржах; продажі без оголошення ціни [1]. Слід зазначити, що на 2015–2016 рр. дію даної програми було подовжено, незважаючи на військовий конфлікт на сході країни Державна програма приватизації не зазнала практично жодних змін та доповнень щодо переліку об'єктів та запланованих обсягів надходжень до Державного бюджету України, зміна стосується лише статистичних спостережень. В статистичних матеріалах зазначаються обсяги та кількість приватизованих об'єктів без врахування даних АР Крим та м. Севастополя. За умов анексії Криму, військового втручання на сході України,

ведення АТО, на нашу думку, зовнішні загрози та зміна внутрішнього середовища мали б бути першоосновою змін державної програми.

До основних результатів реалізація вищеназваної Державної програми приватизації включено: завершення широкомасштабного процесу трансформації відносин власності та оптимізація державного сектору; можливість приватизації об'єктів економічно не вигідних для держави; сприяння забезпеченню економічного зростання; зменшення частки державного сектору в економіці до 25–30% ВВП; залучення значних обсягів приватного капіталу; створення бази для розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва та адаптації його до ринкових умов; зменшення навантаження на державу з управління державним сектором, що забезпечить підвищення ефективності управління [1].

Щодо соціально-економічних результатів приватизації, то для перших етапів вони оцінюються характеризуються як антисупільне, антиукраїнське і злочинне явище, зі значним рівнем корумпованості та політичного інтересу.

Привласнення об'єктів власності через майнові сертифікати, як за відсутності поінформованості населення, його зубожіння, економічного обґрунтування доцільності включення об'єктів до переліку створили сприятливу базу для спекуляцій, шахрайств, домінування олігархічних та фінансово-промислових груп. Фонд державного майна України за умов політичних ризиків та ризику зміни влади був орієнтований на проведення дешевої приватизації великих і ліквідних підприємств. На приватизацію були передані великі стратегічні підприємства країни. Так, у 2004 р. з 38 приватизованих об'єктів 20 стратегічних підприємств та підприємств-монополістів, тобто 52,6%.

В структурі власності в Україні за статистичними даними у 1992 р. домінувала державна власність, частка якої складала більше 70%. В структурі промислового виробництва частка підприємств державної форми власності в 1992 р. становила більше 80% [2].

За даними ФДМ з початку процесу приватизації на 1 січня 2016 р. реформовано 123728 об'єктів, з яких більше ніж три чверті (95010 об'єктів) належали до комунальної форми власності, інші (28718 об'єктів) – до державної (без врахування даних АР Крим та м. Севастополя).

У 2007 р. Фонд державного майна України завершив складання Єдиного реєстру державного майна та забезпечив доступ до його даних для

ознайомлення. Станом на 01.10.2015 в Реєстрі обліковуються більше 1 млн. об'єктів державного майна, з них 730,1 тис. об'єктів нерухомого майна державних підприємств, установ, організацій; 415,1 тис. об'єктів державного майна, яке не увійшло до статутних капіталів господарських товариств у процесі корпоратизації, але залишилося на їх балансі; 31,1 тис. об'єктів державного майна, яке не увійшло до статутних капіталів господарських товариств у процесі приватизації, але залишилося на їх балансі [3].

Варто зазначити, що з 1997 р. кошти від приватизації є джерелом неподаткових надходжень Державного бюджету України. Проте, фінансові відносини, що виникають в процесі приватизації регулюються політично і не враховують фінансових потреб держави. За 2015 р. відповідно до Закону про Держбюджет від приватизації очікувалось отримати надходжень у розмірі 17,00 млрд. грн. Відповідно до оперативних даних ФДМУ від приватизації державного майна надійшло та перераховано до загального фонду державного бюджету 151,481 млн. грн., менше 1% запланованого. Змінили форму власності у 2015 р. 784 об'єкта, з яких 117 державних та 667 комунальних об'єктів.

У лютому 2016 р. Верховна Рада України прийняла законопроект який дозволить уряду почати приватизацію великих державних підприємств. Даний документ скасовує обов'язковий попередній продаж на біржі 5–10% акцій підприємства до початку проведення конкурсу, а також забороняє брати участь у приватизації громадянам Росії. Уряд планував почати приватизацію великих підприємств з Одеського припортового заводу, а також виставити на приватизацію енергопостачальні компанії (обленерго) і енергогенеруючу компанію Центренерго [4]. Наступним етапом передбачено початок процесу приватизації ПАТ «Укргазвидобування» в 2017 р. [5]

Приватизація та її наслідки неоднозначно сприймаються суспільством та самими політичними силами. Нарікання викликає непрозорий характер приватизаційних процедур, численні зловживання, несправедливий розподіл майна, тощо. Зокрема, до початку грошового етапу приватизації, державне майно часто потрапляло до не ефективного власника. Часто приватизацію відносять до найголовніших чинників спаду виробництва та зниження життєвого рівня населення України у 1991–1999 рр. На підставі

цього висуваються вимоги щодо націоналізації та реприватизації середніх та великих промислових підприємств.

Прийняття рішень про приватизацію повинні базуватися та обґрунтовуватися відповідно до фінансово-управлінських пріоритетів держави, суб'єктів господарювання та пріоритетів технологічного оновлення підприємств, підвищення їхньої конкурентоспроможності, кошти отримані від приватизації мають спрямовуватись на потреби стратегічного розвитку суспільства та держави, і не використовуватись на споживання чи покриття бюджетного дефіциту.

Література:

1. Закон України про Державну програму приватизації на 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – 31.01.2012 № 4335-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>.
2. Статистичний щорічник «Народне господарство України у 1992 році». – К., «Техніка», 1993. – С. 255.
3. Інформація про об'єкти державної власності [Електронний ресурс] / Фонд державного майна України. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html>.
4. Рада схвалила масову приватизацію [Електронний ресурс] / Кореспондент. net. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/financial/3630216-rada-skhvalylo-masovu-pryvatyzatsiui>.
5. «Нафтогаз» прогнозує початок приватизації «Укргазвидобування» в 2017 р. [Електронний ресурс] / Finance.ua. Про гроші. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/372123/naftogaz-prognozuye-pochatok-pryvatyzatsiyi-ukrgazvydobuvannya-v-2017>.